

DISSERTATIO INAUGVRALIS
AD
IVS AGGRATIANDI

QVAM
NVMINIS DIVINI AVSPICIIIS
RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DN. FRIDERICO II.
HASSIAE LANDGRAVIO RELIQUA

AVCTORITATE ET CONSENSV
ILLVSTRIS IVRECONSULTORVM ORDINIS
PRAESIDE

VIRO ILLVSTRI AMPLISSIMO ET CONSULTISSIMO
**DN. CAROLO GVILIELMO
WIPPERMANN**

PHIL. ET I. V. DOCT. IVRIVMQUE PROF. PVBL. ORD. PRIM.
PATRONO SVO AETERNE DEVENERANDO

PRO LICENTIA
SYMOS IN VITROQVE IVRE HONORES AC PRIVILEGIA
DOCTORIS RITE CONSEQUENDI

D. IVN. MDCC LXIX IN AUDITORIO ICTORVM
ILLVSTRIS SENATVS ACADEMICI
DISQVISIONI SVBICIT AVCTOR

IOHANNES AVGVSTVS BACH
BEROLINAS.

RINTELII TYPIS I. G. ENAX, A. T.

4, 11.
§. 1284 7
925

1769, 3.

mit
tes
lis
-
sa
is
is
is
is

DISSERTATIO INACCVALLIS

AD

IVS AGGRATIANDI

QVAE

MEMINIS DIVINI ASSICITIS

RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPIS AC DOMINO

DN. FRIDERICO II

HASSIAE LANDGRAVIO RECTORA

ACCURATE ET SERRIS

ILLUSTRISSIMO ORDINE

Vtere tuo iudicio.

VRO ILLUSTRISSIMO ET CONSERVATISSIMO

DN. CAROLO GUILIELMO

WIPPERMANN

ET I. V. DOCT. IURIS ET HISTORICAE

PATRONE ADO. ASTRUCO DENUNCIANDO

PRO LICENTIA

GRADUS IN IURIS ET HISTORICAE

DOCTORIS ET CENSURAE

IN UNIVERSITATE HALLENSIS

ILLUSTRISSIMO SENATUS ACADEMICI

PROFESSORIS ASTRUCO

IOHANNES AUGUSTUS BACH

AVGUSTUS

REKTORIS IURIS ET HISTORICAE

PATR. SACRI. ROM. IMPERII.

LIBERÆ. REIPUBLICÆ. HAMBVRGENSIS.

SENATVI.

PERILLVSTRI BVSVS. MAGNIFICIS.

PRAENOBILISSIMIS. CONSVLTISSIMIS.

PRVDENTISSIMIS. AMPLISSIMIS. GRAVISSIMIS.

DOMINIS

DNN. CONSVLIBVS.

DNN. SYNDICIS.

DNN. SENATORIBVS.

DN. PROTONOTARIO.

DN. ARCHIVARIO.

DNN. SECRETARIIS.

PATRIÆ. PATRIBVS. OPTIMIS.
SALVTIS. LIBERTATISQVE. PVBLICÆ.
TVTORIBVS. VIGILANTISSIMIS.
IVSTITIÆ. AC. MVSARVM. ANTISTITIBVS.
GRAVISSIMIS.

HASCE. STVDIORVM. PRIMITIAS.
REVERENTIÆ. OBSERVANTIÆ. SVBMISSIONIS.

TESTES.

EA. QVA. PAR. EST. RELIGIONE.

D. D. D.

TANTORVM. NOMINVM.

OBSEQVIOSISSIMVS. CLIENS.

IOHANNES. AVGVSTVS. BACH.

PRAECOGNOSCENDA.

§. I.

Non amplius Germani Germanis aequiparandi sunt, nostri scilicet antiquioribus illis, de quibus LEIBNIZIUS affirmabat, *vel solam laboriositatem illis reliquam esse.* Qui vero longae consuetudinis statores sunt religiosissimi: particularem quoque gentis indolem *legum cultores* diutissime seruarunt. Hinc tot controuersiarum tanta volumina; hinc praesumptionum non minora; ex quibus nihil rectius, nihil iustius praesumi potest, quam pingue scriptoris ingenium.

§. 2. Quid vero de illis statuendum est, quorum auctores iam cardinem negotii, de quo tamen fermocinantur, indicare negligunt? Horum non vltimum locum obtinet LAVTERBACHII *Dissertatio de iure aggratiandi.* Quicumque totam perleget: indefessae profecto laboriositatis vir est; qui vero rationes in illa deprehendat, quae vel ad gratiam vel ad iustitiam principes determinare debeant: vel magnus mihi erit Apollo! Interim memoriam exornent, quae iam memoriae sunt fructus vberissimi, dummodo iudicii non ambeant auctoritatem.

§. 3. Iam alia enim requiritur iuris ratio. Iam reges ipsi codices condunt; patres vero patriae colligunt; publicant. Saeculum iam candido candidius! Quem non Minerva redux compelleret, vt reduci gratetur! Quem non inuaret suis quoque viribus, etsi exiguis, ad restaurandam iurisprudentiam aliquid

contulisse! Restauratur autem, quae sibi metipsum restituitur. Maioris ingenii est, maiora pertractare: De iure aggratiandi scribam ego.

§. 4. *Ius aggratiandi facultas dicitur principis, promeritis delinquentibus poenas remittendi, (*) de cuius vel arctiori, vel latiori limite multa sane incongrua auctoritatem obtinuerunt. Tot enim leges a potestate principis eximunt, ut Aedilem potius salutare possint, quam Dictatorem perpetuum. In illis autem, quae eius adhuc arbitrio commissa sunt, iam extra oleas vagari concedunt. Quo modo et finibus coartassent, cuius ne modo finem cognouerant? Nostra ergo lis proferre terminos angustiores, latiores autem coercere; non quod nouitati studeamus: sed veritati potius.*

§. 5. Ne vero systema quoddam expectent, quicumque hanc commentationem legere sibi proposuerunt. Non enim *de iure aggratiandi*, sed *ad ius aggratiandi* tabulas exaro. Quae iam exstant, praesupponere liceat, ne, quum ad consolidandum opus non plane sint necessaria; scribenti magis, quam legenti profuisse videantur. LAUTERBACHIUS doctrinam inter reliquos iam prolixius explicauit, etsi arcem ipsius causae omiserit. In illum commentaturus, ea addam, quae desunt; ea vero aliter explicem, quae aliam quoque rationem poscere videntur.

AD SVBIECTVM QVI HOC IVRE INSTRVCTVS EST.

§. I. Qui potestate gaudent legislatoria, tam omnibus, quam singulis ex populo, legem praescribunt; omnibus legem vniuersalem; singulis vero particularem constituunt. Quoties
haec

(*) Haec eadem vere est, ac *Lauterbachii* definitio, et non nisi in quantitate verborum differt. Addit ille: poenas *criminales*; sed hoc Romanorum Iurisprudentiam magis respicit, quam Germanorum; quibus iam poena ciuili adfectus non ideo delinquentis nomen commereri videtur. Addit quoque: *cum iudicio remittendi*: Quasi non in omnibus negotiis consciendis praesupponetur iudicium?

habet legislativam in republica vnaquaque. A principe scilicet, qui omnia iura maiestatica in se conciliat. Postea quoque ex concessione summi imperantis alii principes illo gaudent; quum vnicuique liceat, ius suum aliis quoque communicare. Hoc fundamento acquisitum est a S. R. I. Statibus, et quidem vniuersis; quod, quum iam a LAVTERBACHIO expositum sit, silentio nos praetermittimus.

§. 3. Quid vero, si quaestio moueatur: An idem sit huius iuris exercitium in illis rebus publicis, quorum salutem *plures* curare solent, ac in illis, qui modo principis persona reguntur? Non idem esse puto; quatenus, scilicet, illi plures non totam huius auctoritatem exaequant. Sunt enim et citra iustitiae administrationem, aliae auctoritatis species; e quibus *morum directio* non vltimum locum obtinet. Non autem in omnibus rebus publicis magistratui discrimen illimitatum in mores conceditur. (*) sicuti in administratione iustitiae concessum est. Differt ergo,

stigandum esse sum ratus, annon iure quodam homines in societatem compulerit? Si verum est, quod idea perfectionis principale sit Iuris naturalis fundamentum; si constat, hanc perfectionem non nisi in ciuili societate optime posse obtineri; (DARJESII Ius Nat. §. 658.) Si denique illud principium et antiquissimis hominibus iam notum fuit; ita quidem, vt, quamuis non iisdem verbis vsi sint, rem ipsam tamen maximis extollerent honoribus, gloriamque et perpetuum nomen iis addicerent, qui mortem pro patria ex voto susceperint: Tunc non immerito colligo, Nimrodum non facto quodam illicito; sed naturali facultate, naturali iamiam lege, homines ad paria vincula reuocasse; ac, quum id non absque violentia quadam confici potuerat: Belli iure stabilitum fuisse imperium.

(*) Haec vero non omnium rerum publicarum priuata est indoles. Romanorum censores contrariam opinionem suffulciunt. Vtinam! non absque vsu recessisset, tam praeclarum institutum. Quisquilias Romanorum seruauius; agrarias vero leges, et quidquid pari subsidio terrarum

ergo, hisce sub restrictionibus, principis auctoritas a magistratus auctoritate; cum ad hanc saepius totius populi suffragium concurrat.

§. 4. Aggratiatio ipsa magistratibus relicta est, sed eius effectus in mores potissimum redundant; cum omnis aggratiatio spem pariat impunitatis. Quotiescumque ergo damnum moribus illatum, moribus refarciri non potest: Toties aggratiatio cautius debet intercedere: Refarcitur autem difficillime, cum princeps non ex facto magistratus obligetur; legesque, quibus mores coercentur, non facile multitudo ferat, cum saepius in suo quisque ludibrio positam esse libertatem sibi fingat. (*)

§. 5. Sed, ne in idem vitium, quod in aliis reprobauimus, ipsi incidamus, non sufficit modo indicasse differentiam; quin potius,

dominos ad deos euexerat, vnanimi quasi consensu proscriptimus. Conf. sümmlch in ord. div. circa propag. humani gen. T. II. princ.

(*) Apparet iam, non in eandem nos incidisse opinionem cum cel. de MONTESQUIEU. Quamquam ille in conclusione eadem nobiscum sentiat: In rationibus tamen maxime differt. Ego quidem in diuiso imperio quaesui; ille vero in necessaria indole vnus cuiuscunque reipublicae reperiisse existimat: *La clemence est la qualité distinctive des monarques. Dans la republique, ou l' on pour princepe la vertu, (politique) elle est moins nécessaire.* L. VI. Art. XXI. Addas quod in monarchicis statibus in locum politicae virtutis, honorem substituat. Sed, non nisi ex virtute honos, non nisi propter honorem politica virtus. In idem ergo coeunt. Quis non praeclara virtutis exempla reminiscitur in gente Borussorum? Quis non honoris in Anglorum gente? Quis denique Leonidam Spartiaten aut Macedonem Alexandrum, non inter virtutis exempla commemoraret? Attamen hoc principium in Instructionem augustissimae Imperatricis CATHARINAE II ad commissionem &c. migrasse videtur, propter Cap. II §. 45, 16.

potius, ut emetiamur, non immerito exspectant; quantum scilicet, quae, pro vario statu quotidie variant, regulis quibusdam includi possunt. Differt ergo aggratiationis exercitium in diuersis rebus publicis, quantum potestas eorum, qui exercent, inter sese discrepat. Horum pars vna iustitiam; altera vero tam mores quam iustitiam dirigit. A moribus ad iustitiam valet consequentia, non autem a iustitia ad mores subsistit; nisi quatenus effectu visibili ad causam inuisibilem potest ratiocinari: Quantum ergo plus est in vno, quam in altero; quantum a magistratu differt ius principis; quantum a causa distat effectus; quantum denique potius in alternis rebus publicis morum directio: Tanto liberius; tanto circumscriptius exerceatur ius aggratiandi.

AD IMPEDIMENTA GRATIAE EX LEGIBVS DIVINIS ORIENTIA.

§. 1. Nunciam ad ea transeamus, quae maiorem ingenii applicationem requirunt; quum non de glande legenda, sed de iure diuino disferendum erit. Antiquiores Iureconfulti procul dubio superstitioni plus iusto succubuerunt, quum nimiam mosaëicis legibus auctoritatem tribuerint; sed illi quoque non parum errarunt, qui plurimas ex illis naturali obligatione obstringere contendunt. Illi quidem naturae impensis reuelationis fines; hi contra, reuelationis labe, naturalia iura auxisse conati sunt. Quasi non vtrumque ex eodem fonte emanasset. Nos ergo suum cuique tribuamus; sed nouo sane pacto: Ita scilicet, ut vtrique detrahamus, quod benigniori animo vtrique concessum est.

§. 2. Quae gratiam impedire dicuntur, legum obstacula, vnum sane auctorem agnoscunt, qui immisit; Non vnicum omnia. Ad eundem quoque finem procedunt: Non tamen vno itinere. Quae iam iam diuersitas distinctionem quamdam requirit. Diuidas ergo in *absoluta* et *hypothetica*; aut, si magis placet, in *primaria* et *secundaria*. Illis adnumerantur leges omni modo immutabiles; his vero, quae pro diuerso rerum statu iustitiam potius requirunt, quam gratiam summi imperantis. In illa ad vnum omnes studia impenderant; in haec nemo nulla. In vno primus; in altero forsan vltimus; in vtroque sim auctor ego.

§. 3.

§. 3. Leges immutabiles diuini sunt iuris; hae sunt vel *naturales*, vel *positivae*. Quaecumque ex illis circa delicta versantur, criminales vocantur. Quaeritur ergo, an princeps facultatem habeat aggratiandi, cum leges naturales contrarium possint? Quaeritur etiam, an habeat, cum per leges diuinas politiuas poenae delinquenti addicantur? Vtrumque negatum fuit; de vtroque differamus. Incipiamus iam a naturae legibus; de *norma* scilicet, ad quas omnes omnium leges attemperentur; *Fonte* etiam, ex quo omnes explicentur, quae iura mortalium determinant; *Fundamento* denique, cui omnes positivae leges inaedificatae sunt; siue diuini sint, siue humani iuris.

§. 4. Poscitne ius Naturae poenam a delinquentibus? Poscit. Determinatne poenae genus in criminibus? Non determinat; quum et ipsum ius talionis vindictae magis, quam satisfactioni inferuit; et pessime aliorum moribus ille consulit, qui suos vitiat mores. Omnes ergo leges naturae poenales sunt *mixtae iuris*; cum poenae genus per leges positivae demum adiiciatur; nisi illa consecraria malarum actionum poenas denominare velis, quae delinquentem in statu quoque solitudinis adfecerint. Sic membro aut vita mulsetatur, quem deicit a rupe propria scordia. Sic morbo laborat, saepius immedicabili, qui suae libidini plus tribuit, quam sanitati (*).

§. 5. Cum vero non inueniam, qui dubitauerit, quod princeps contra leges a se ipso praescriptas possit aggratiare: iam inde constat, leges naturae poenales, *quoad poenae genus*, ab arbitrio principis non exemptas esse. Sed ulterius progredienti non sufficit mutatio poenae, nec quidem mitigatio: Sed euincendum erit, nec principem peccare, qui, praeuia consultatione, totam quoque remisit. Iurisdicctio criminalis iam per iura ciuitatis naturalia principi competit: Sed eodem iure princeps facultatem aggratiandi sibi vindicat. Ex vno fonte oriuntur dissimillima, ex quibus iam aggratiatio non nisi cum manifesta pugna

(*) Conferatur de hoc discrimine viri immortalis DARJES
Osseru. I. N. et Gent. T. 1, obs. xxv.

gna obligationum exerceri potest. In illos enim modo exercetur, quos poenam meruisse iam constat.

§. 6. Nec poena, nec gratia inflexibilem requirit administrationem. Rationes earum discrimen constituunt, sed maiores aut plures modo. Ex quacunque parte minores aut pauciores non producunt obligationem, quum ex minori bono, tamquam malo quodam, nihil oriri potest, quod ad agendum determinet. Et hoc quidem sensu intelligendum est axioma, quod *leges naturales sint immutabiles*. Nulla enim lex, quamquam naturalis, pure obligat, si individuum respicit actionem; sed in illa modo relatione, hisce sub determinationibus, praemissis etiam illis omnibus, quae rei natura in lege tam requirit, quam praesupponit. Vbi motiuorum maior numerus iam deficit: ibi nec lex adest, nec lex immutabilis. Haec sunt respicienda in vnaquaque aggratiatione. Si maior per illam perfectio perficiatur, quam per poenam: Tunc *vera lex adest, lex naturalis*, quae nomine reipublicae delinquenti poenam remittit bene meritam (*).

§. 7.

(*) Ex hisce adparet, quantum errarint illi omnes, qui non arbitrio, sed ludibrio principis remittunt, quale sit gratiae discrimen habendum. Quibus non solum omnes Doctores adnumero, (si illi κατ' ἐξοχήν Doctorum nomen induunt, qui magna volumina condunt,) sed, quod mirabilius adhuc est, ipsos praestantissimi ingenii viros: de MONTESQUIEV loc. cit. et Marchionem de Beccaria, qui ex noua sua legislatione totam gratiae doctrinam exulem esse iussit: De DELITTI e delle pene §. 46. delle grazie
 » La clemenza dunque, quella virtù, che è stata tal volta
 » per un Sovrano il supplemento di tutt' i Doveri del
 » Trono, dovrebbe essere esclusa in una perfetta Legi-
 » lazione, dove le pene fossero dolci, et il metodo di
 » giudicare regolare e spedito. » Praesupponit ergo, gratiam ex imperfecta reipublicae administratione oriri, sed valde errat, quum et in perfectissima eousque gratiae locus erit, quousque delictum et poena ab vna parte, ab altera vero rectum imperantis iudicium reipublicae non

§. 7. Postquam de naturalibus legibus nonnulla exposuimus, ad diuinas positiuas nunc transeamus. Sed profecto certamen imminet haud leue cum viris spectatissimis, quorum praedicta tanto difficilius impugnari possunt, quanto fortius iam ex praescriptione immemoriali in vim iudicati transferunt. Non concedunt enim aggratiationem in illis delictis, quorum poena per leges diuinas positiuas determinata est. Quamuis autem iam a multis viris, illustri laude conspicuis, contraria opinio fortissime propugnata sit: de vno tamen alteroue delicto maius, quam de omnibus, discrimen ventilatum est. Quod inde profectum esse puto, quod *veram iuris naturalis auctoritatem* neglexerint.

§. 8. Inaudita sane liberalitatis species, quae de diuino iure ex vna parte detrahit, vt tanto splendidiora priuilegia ab altera indulgeri possint. Ius aggratiandi facultas est principis, quae *iure naturali* competit; ab ipso autem Deo T. O. M. prout eius auctore concessa est. Quis ergo adimat? Quis restringere audeat? Nemo certe, nisi ille ipse, qui dedit. Attamen ne vestigium quidem in S. S. Scripturis inuenio, quod principibus ius illud circa leges positiuas limitandum sit. Rectius ergo concludendum est, quod, quae non in collisione inter sese conueniunt, (excepta illa, quae iam necessaria adest in vnaquaque aggratiatione) aequali vigore maneant, ab eodem legislatore profecta.

§. 9. *Ius* ipsum enim *Mosaicum* Iudaeorum populo sufficere non potuit; cum nobis vix centum codices sufficiant. Sunt potius regulae vniuersales, quae restrictiuam et extensiuam interpretationem, pro rerum statu, admittunt in iudice. Sunt potius leges in subsidium, quae cum aliis aliorum populorum aut ipsius Iudaeorum populi consuetudinario iure coniunctae videntur.

Adie-

deerit. Totum insuper BECCARIAE commentariolum ex analytica notione potius, quam ex synthetica scientia nostrarum legum ortum esse credo, maximo tamen applausu exceptus est: Rectius propter nouitatem euulgatae, quam inuentae opinionis.

B

Adiecisset MENOCHIVS, quod vna quaeque regula tam diu exceptionem admittere praesumatur, donec probetur contrarium. Ego potius in illonitar, quod omnes positivae leges naturalia iura tamdiu supponant, donec eorum exercitium expressis verbis sublatum fuerit.

§. 10. Sed hae limitationes facultatum naturalium manifesta sunt indicia imperfectarum reipublicae constitutionum; quippe quae perfectissimo iuri derogant. Non ergo praesupponuntur in illis legibus, quae iam *DEVM* ipsum habuisse auctorem gloriantur. Si vero haec reiicis, quia generaliora sunt; Testimonia tamen vocari possunt indubitata priuatae indolis tam in gente ipsa, quam in moribus eius et consuetudine. Quum enim ius publicum vniuersale omnibus iura populis statuatur; manifestum est, tantum differre ab *vniuersali* humani generis indole, *vnius* populi separatam indolem, quantum iura eius, eiusque leges a communi lege recedant.

§. 11. Si vero hanc vltimam sententiam adoptare maui, quaeram, vnde profisciscatur obligatio, quae nostra iura illorum legibus alligauerit? Quo numine laeso hanc conditionemauerimus, vt iam tali iure vtamur, quod nostro statui minime conuenire patet. Quid iam nobis cum Iudaeis commune est? Nichil profecto, nisi anxia superstitio; et quidem *perniciosissima*.

§. 12. Iam in emolumentum religiosissimorum hominum; iam in honorem diuini cultus perniciosissimam vocaui; quum, quae et sanctissima polluit, iustam execrationem promeretur. Si enim *leges Mosaicae* nostris regionibus, nostris populis minus conueniunt, quam Palaestinae et Iudaeorum populo; si plura crimina maiorem in *his*, quam in *illis* moralitatem praesupponunt; Si poenae denique, *horum* ingenio adaptatae, *illorum* non adaequatae sunt: Quoscumque tunc, vltra veram delicti quantitatem, ad vltima supplicia condemnat princeps, *caedes* nefarias auctoritate publica committit; quoscumque autem lenius punire, voluntaria necessitate cogitur, illos omnes scelerum auctores *ad exemplum* dispensat. (*)

§. 13.

(*) De quantitate delictorum, modoque poenarum conferas
Diff. Viri Doctiss. SCHIEBLERI, mirandum sane est, quod,

§. 13. Nunc ad illos me conuertam, qui propter nonnullas S. S. Scripturae leges (Gen. IX, 6. Exod. XXI, 12. 14. Numer. XXXV, 16. 17. 18. &c.) aggratiationem omni modo principi in leges diuinas ademtam esse contendunt. (*) Sed hi fere ignorasse videntur, quod omnes leges *generales generalioribus* quoque verbis concipiantur; quod et *nostri principes* non aliter legem ferendam, exprimere potuissent, per quam nec ipsis, nec successio-ribus facultas dispensandi adempta censetur; quod denique in *ipsa S. S. Scriptura* exempla non desint, quibus corroborari potest, DEVM ipsum quoque poenam suis legibus constitutam, interdum mitigasse.

§. 14. Sic *Cain*, sic *Lamech* a DEO veniam impetrauerunt, quorum exempla, si non ad iuspositiuum spectare contendis, omni tamen exceptione maiora ea confirmant, quae de legibus naturalibus paullo ante praemisi. Simili quoque vigore probant, nec in *ipso diuino iure* publicae vtilitati ita prospici potuisse, quin non exceptiones a communi regula quotidie occurrant. Quis ergo hodie propter seruilem timorem reipublicae salutem in periculum deduci sinat? Quis ergo ius vniuersale diuinum adoptet; exceptiones vero repudiet? Si perfectissimae Iudaeorum leges erant: (quis autem negabit?) limitemur; sed eo pacto, vt non ipsas quidem leges, sed sapientissimi conditoris *rationem* transferamus.

§. 15. Nunc aliam quaestionem moueamus. Legum obligatio iam a relationibus dependet, in qua cum legislatore, Iudaeorum

B 2

cum in iure ciuili culpae dolique tantum fit discrimen, id omne contra neglectum sit, quoad criminum inter sese differentiam in illo iure, in quo potissimum requiritur. Iam non ex constitutionibus criminalibus, minus adhuc ex eorum commentatoribus, sed ex fabula ingeniosissimi Angli, Thomasio Ionio hauriant, qui scire cupiunt.

(*) Quibus LEYSER. in meditat. DXCVIII. ad iniustam in homicidas indulgentiam in primis fortissime nititur. Rationes vel ex imperatino, vel ex futuro Hebraico desumptae, vix aliquam merentur attentionem.

daeorum populus positus est. Quenam erat Iudaeorum cum DEO relatio? Quenam est nostra? Illorum duplex sane; auctorem enim adorabant, principem colebant. (*) Nostra procul dubio simplex; quum non amplius in statu Theocratiae viuamus. Ne ergo nostrorum iura principum impia manu inuadamus: Tribuamus, quae conueniunt. Quod alia ratione fieri nequit, quam *facta diuersi iuris separatione*. Si ergo ea, quae religionem respiciunt, a potestate legislatoria secernis, omne discrimen iuris aggratiandi euanescit.

§. 16. Cum autem ex illa diuinae regiaeque auctoritatis confociatione felicissima quaedam dispositio nata sit: quis DEVM neglexisse credat, vt nostro parcat ingenio. Si vero in tale emolumentum populi felicitatem inaedificauerit. Quis dubitet, quin non et ipsae leges *diuersam auctoris auctoritatem* redoleant? Quis dubitet, quin nostris temporibus separentur, quae iam inter sese longissime dissentiant?

§. 17. Haec explicationem quandam requirunt. *Maior* in Deo erat *mediorum* copia, quae *multiplicem finem* consequi poterant. Diuina nempe ac inuisibilis rerum directio, praeter regiam auctoritatem. Aeternae quoque felicitatis ratio, praeter illam populi salutem. Si vero in Deo summa sapientia est; haec autem maiorem perfectionem minori numquam postponit: Quid clarius esse potest, quam quod et leges ipsius, vt *metam plus unam* attingant, *plus simplici respectu* conscriptae sint.

§. 18. Ast quorum non *aequalis est potentia*, hi, quum illas leges transferunt, impio conatu dispositionem sibi arrogant, quae non concessa est. Quo modo et fidem delinquentibus interponere auderent, quod, quae *plus iusto* sint passi in quantitate poenarum, id ex *necessaria retributione* in alia vita, sint recepturi? Nemo profecto. Conueniant ergo certo fini adaequata media. Iam inde patet, quod magis conscientiae consulat, qui leges multet Mosaicas, quam qui inconsulta religione seruare proposuit.

§. 19.

(*) Quum crimen blasphemiae per leges Mosaicas poena capitali coeretur: Dubito, an haec fuisset adiuncta, si non in illo crimen laesae maiestatis latuisset.

§. 19. I.) *Omne delictum competens requirit forum.* Remo-
ueantur ergo a numero delictorum, quorum cognitio non ad
humanum iudicem referri potest. Quibus in primis vota adnu-
mero DEO dicata; non reddita. Postea autem, quaecumque
contra DEVM T O.M. *directa* impietate committuntur. Ridi-
culum sane est, DEO mandatarium fiscale constituitur; impi-
um non minus, de eius honore laeso, non laesive sententiam
ferre, quum in omni iudice *superior* praemittatur auctoritas; ina-
ne denique, illius iura facta tectaue conferuare, qui tam pote-
state gaudet, quam facultate et voluntate laesionem omnem vin-
dicandi. (*)

§. 20. II.) *Omnes leges sint stabiles.* Quantum vero in e-
molumentum gratiae hucusque contuli; quantumque adhuc
conferre, rei natura ministrabit: Non tamen negare audeo, quod
is, qui gratiam facere vult, tam acutissimo ingenio, quam non fu-
cato publicae salutis promouendae studio ornatus esse debeat,
quum eius abusus ad *plenam legum euerfionem* tendat. Omnes
ergo Iureconfulti in illo conueniunt, quod princeps male agat,
qui per *alios* finit gratiam exerceri.

§. 21. Quamquam ergo aggratiatio non *verbis expressis* Iu-
daeorum genti a DEO prohibita sit: Recte tamen interdixisse
praesupponimus; quum suis legibus male consulisset, qui illa-
rum obseruantiam gentis arbitrio commisisset. DEVS enim *ipse*
et *solus* erat Iudaeorum princeps, et multum illius intererat vni-
uersaliorum legum sanctissima obseruantia. Quidquid vero gra-
tiae publica requirat salus, id omne per *sapientissimam rerum di-
rectionem* ita inlectere potuit, vt ex illo non oriatur obligatio,
quae legibus vniuersalibus deroget.

§. 22.

(*) Haec et Augustissimam Russiae Imperatricem pensitasse
non dubito, cum in instructione sua ad condendum codi-
cem, commissioni iniunxerit, in hisce delictis delinquen-
tem potius eorum priuare emolumentorum, quae ipsa lae-
sa religio ministrat: in der Kaiserin Catharina der Zwey-
ten Instruction u. Kap. VII §. 74.

§. 22. In quo vero situm est, quod in republica Iudaeorum in delinquentes non ab ipso DEO gratia exercita fuerit. In eo situm fuisse autumo, quod, cum, grauissimis rationibus commotus, *visibilem sui praesentiam* non saepius concedere vellet, illius quoque iuris exercitium interdiceret, quod, illo non praesente, non poterat exerceri. Haec mihi satis probasse videntur, quae probare institueram, cum non *in sola gratiae defensione*, principum iura seruare conatus sim; sed et in *quavis mutatione* iuris Mosaici indirectam gratiae defensionem quaesui. Nunc superest, vt nonnulla addamus, quae ex prioribus naturali consequentia deducantur.

§. 23. 1.) Si verum est, quod prohibitum gratiae exercitium *in singulari forma* Theocratiae fundamentum habuerit: Sequiturne, quod, mutata reipublicae forma, et ipsum gratiae exercitium libertati, iure quasi postliminii restitutum fuerit? Sequitur; et tanto euentius demonstrari potest, quum et ipsi Iudaeorum reges, in quos omnia iura maiestatica traditione, Deus transtulerat, id ipsum exercitauerunt. Sic in S. S. Scripturis casus memorantur (2 Samuel. XIV. 2 Sam. 19.) quod Dauides rex Absaloni et Simei gratiam fecerit.

§. 24. Non vero obiciant (*) quod *Dauidi* DEVS conuenit, ne nimia seueritate legis, illius animum ab ipso declinaret. Quantum enim indigna est illorum opinio: Tantum omni exceptione maior est horum sententia, quod si animi imbecillitas, quae in *minus noxio effectu* manifesta sit, diuina sese oneret vindicta, multo magis, si *vera reipublicae detrimenta* attulerit, in imbecillum iustissimi iram concitabit. Et profecto, ab inconsulto populi censu multum exsuperatur atrocissimi criminis impunitas.

§. 25.

(*) Quod polygamiae defensoribus, veteres obieuisse recordor. Inconsiderantia certe, quae toties accidet, quoties sanam rationem et in ipsis diuinis legibus explicandis non adhibebunt. Alia prorsus ratione b. süsmilchivs explicauit in cit. libro.

§. 25. II.) Si ergo leges Mosaicae non necessariam inducunt obligationem; quippe quae diuerso reipublicae statu, diuersis moribus, diuersa gentium indole, non in pluribus populis perfectissimae vocari possunt. Si porro non sunt immutabiles, quorum iam maior pars ab ipso auctore mutata est: Quid est, quod in illis veneramur, dum diuinas singulari praecellentia vocamus? *Auctoris nomen.*

§. 26. Si vero a lege criminali delinquentem princeps eximit; et propter publicam vtilitatem gratiam indulget: Quid suspicis in tali clementia? *Eiusdem auctoris nomen et potestatem administratoris et validitatem ipsius latae legis.* In quo ergo plus est? In hoc certissime. Si vero in diuina lege, quatenus in alium populum translata est, obligatio magis accersita, quam data est: Sic solum auctoris nomen non nisi historicam notionem toti propositioni addit. (*)

§. 27. III.) Maximum erroris hostem meae sententiae adspulatum fuisse, non immerito gloriatur. Quem alium, nisi LUTHERUM? qui iam suo tempore (**) asseueravit, quod ipsum ius Mosaicum non maiorem secum ferat obligationem, quam Solonis Draconisue leges. Quis vero haec aliter interpretari potest, quam quod non alio pacto obliget, nisi *quatenus fuerit receptum.* Quae autem prout recepta valent, induuntne nostrarum legum indolem? Quae si vera sunt et indubitata: principes non minori ratione gratiam contra illius tenorem exercebunt, quam contra priuatas leges subditis datas exercere posse, omnium vna est opinio.

§. 28. Lutherum, clamant, mutasse sententiam. *Consilium, non sententiam mutasse reclamito; (***)* cum non fortissimae asseuerationi derogant, quae suadent in contrarium. Iam non in disqui-

(*) Quid superest in lege Fusia Caninia? Nihil aliud, quam quod scimus, eam adfuisse.
 (**) Tom. II. Ienens. German. fol. 149.
 (***) LUTHERVS Lib. de caus. matrim. Tom. Ienens. German. V. fol. 255. Der Eypfschaft halben und Glieder der Freundschaft, wäre mein Rath, man liesse es bey den Rechten bleiben.

disquisitiones iuridicas, sed in maiora certamina vires parabat, qui non irreligionis suspicionem declinare potuisset, dum suo saeculo doctrinam impertire conatus fuisset, quae vix nostro arridere videtur. Sed haec ipsa verba *meam* sententiam corroborare existimo. Qui enim suadet, vt seruetur consuetudo, ille ipse non quamvis mutationem improbat. Et maiori profecto gravitate LUTHERVS improbasset, si modo diuinum honorem periclitari credidisset.

§. 29. IV.) Quod vero vix fidem inueniet posteritatis: iam mutauerunt, quae non posse mutari, omni studio defendebant. Sic in C. C. C. in furtum alia, quam in diuina lege praescripta est poena. Ast, quali successu, vetat inuestigare Dissertationis ambitus. *Incidit saepius in Scyllam, qui vult vitare Charybdim.*

AD IMPEDIMENTA GRATIAE EX LAESIONE LAESI ORIENTIA.

§. 1. Obstacula primaria solo aequauimus; nunc ad secundaria pergamus, quae mihi non nisi *simplicia* videntur; aliis autem *duplicia*; publicae enim saluti laesionem quoque laesi adhaec publicae salutis causa necessariam esse: Sed, quia tam diffuse pertractarunt Iureconsulti, vt toti cuidam non abfimalis, totum pars vna absorberet. Maneant tamen et nobis separata; ne nimia errorum multiplicatione, fidem *qualitatis* in *quantitate* amittamus.

§. 2. Laesiones vel laedentem locupletant, vel non. Ad priores refero, quaecumque ex furto, rapina, annonae flagellatione, concussionem, stellationatu, *improba pecunia*, (*) aliisque similibus

(*) Errorem, qui in Instructione Augustissimae Imper. CATHARINAE II. reperitur, adnotasse profit. E numero delictorum, quae maiestatem laedunt, improbae pecuniae signationem proscriptit in § 471; cum tamen certissime laesivae maiestatis fiat reus, qui iura maiestatica violat, quamquam non perduellionem committat. Haec vera confusio, confusionis suspicionem elicit.

libus acquiruntur. (*) Quamquam haec omnia illicitae sint actiones et inualidae: Attamen, *quoad nudam laesi indemnitatem*, nec gratia requiritur, nec poena; quum quae contra legum dispositionem agantur, pro nullis et non factis praeuia damni praestatione vnoquoque iure reputentur.

§. 3. Si vero laedentem non locupletant; vel quia laedens non vltus est emolumentis, quibus vti voluerat; vel quia ipsum delicti genus, alicui detrimento quidem sit, laedentis tamen facultates non augeat; vel denique, quia, quae laedens percepit, nec in continuam transeant possessionem, nec in eadem specie possint restitui, *quia vnica*: In illis omnibus nulla restitutio, nisi ficta, nostris quoque iuribus conceditur.

§. 4. Sic in furto saepius surrepta furi denuo surripiuntur. Sic in omnibus iniuriis, nihil ad laedentem, ex delicto peruenit. Sic in criminibus carnis, vbi momentanea quasi et transitoria est voluptas, paucissima in scortatorem deuoluuntur, paucissima in adulterum; difficillima enim haec omnia, quatenus *nomen laesae partis* respiciunt, restitui finguntur; quum quae vnica est laesa existimatio, ex infamia laedentis potius retribuatur, quam restituantur.

§. 5. Sed transeant hae fictiones in vim verae restitutionis, induantque naturam, quae iuribus nostris conceditur: Tunc ea quoque adplicare nobis liceat, quae de vera satisfactione paullo ante praemisimus. Quod scilicet, *si ea feceris, quae crimen redolent*, ea, quae nudam indemnitatem respiciunt, civilem agnoscant sententiam

(*) Non vero sepulcrorum expilatione. Qui enim expilat, nullum plane crimen committit, quum iure suo vtatur. Quae enim a consanguineis expressa; ab ecclesia vero, (in cuius agro abscondita sunt,) tacita voluntate derelinquantur, naturali facultate ab vnoquoque possunt occupari. Quae celeberrimi viri sententia est. Cui addam, quod insuper de republica bene sentiat, qui ea in commercium reducit, quae per consuetudinem merito reiciendam commercio exempta fuerunt.

tentiam, nec ad gratiam trahi possunt, quum auctores poena afflicta non afficiuntur. Sic et, quae Virgini, stuprum passae adiudicantur, satisfactionem magis redolent, quam poenam, quo fit, ut nemo Iureconsultorum principis aggratiationem hoc in casu obtinere statuerit.

§. 6. Non tamen idcirco negauimus, quod si publica salus suadeat, princeps quoque retributionem delinquenti remittere possit, quum magis rei publicae consulat, qui cuius vnus bona deteriori conditioni subiicit, quam qui totius populi felicitatem periclitari sinat. Sed haec dispositio criminalis esse *definit*, quum non de poena amplius, sed de bonis et iuribus priuatorum lis mota decidatur.

§. 7. Quae si adprobantur, iam probasse existimo, quod nulla reperiantur obstacula *absoluta*, quae gratiam penitus impediant. Interim de commaculatione nominis et famae et honoris meditari prosequar, quum et *in gratia* discrimen illius saepius occurrat, difficiliusque euadat, quum non nisi ex diuersis hominum opinionibus, quo colligatum est, dissoluatur.

§. 8. *Vana quidem opinio, sed utilis*, quaeque praeclarissima parit facinora, si prudenter dirigitur; perniciofa autem multoque Herostatos productura, si illorum cognitioni relicta manet, quibus iam commissa est: *Plebi scilicet*. Quid quaeso contumeliosius esse potest, quam si sententiae absolutoriae, *honoris declarationem* iudex addere coactus est, ut nomen feruetur innocentis? Requiriturne, ut deleatur, quae non adest, macula? Ipsane innocentia famam conferuat? Firmat insuper probata.

§. 9. Huic aliud substituam. Si quis iniuriam laedentis occisione vlciscitur; postea autem in ius vocatus ad illam consuetudinem prouocat, quae tacito principis consensu, maculam laesi nominis sanguine deleri possit: quid obiicias? Expressam aliam legem, quae pugnas vetat priuatorum. Si vero in illo nititur quod, quum lex legi contradicat, iniqua iniquae, et *nullum legibus probatum medium superfit*, ea recuperandi, quae amiserat; iusta sibi manferit facultas potestatis, ut ex *illa* lege diiudicetur, quae fauorabilior

rabilior est, quaeque in causa iam effectum comprobauerit. Quid denuo obicias? Paucissima sane. (*)

§. 10. Iam inde peruentum est, vt princeps nec honorem delinquentis, per ipsam aggratiationem seruare possit; quum per animos hominum clandestino veneno serpent honoris praecudicia, quae et optimi principis optimas sanctiones reddunt irritas. Iam saepius infelix suae forti manet commissus, quum patres patriae de eius nomine desperant, cui vitam et libertatem et fortunas redonarent clementissimi.

§. 11. Tanti momenti est, animo gentium potiri. Non autem per leges, quae actionibus externis praescribentur, mens ipsa corrigitur. Iam puerorum animum institutionibus imbuere necesse est, quae in adolescentibus adolefcant, in viris tandem maturefcant. Sic leges saepius a diuerticulo reducent, rarius ab improbitate violatae. Sic in illos nec poenam nec cruciatus exerimus, quorum facta, tacito consensu, adprobamus.

§. 12. Nunc ex deuio in callem reduces, aliam opinionem inuadamus. De priuatorum laesione diximus; altera nunc superest: Ipsius principis. Liberiorem in illa concedunt aggratiationem, quum de proprio aequior sit dispositio, quam de alieno. (**)

Sed

(*) Conferas librum gallice conscriptum: *Droit des Gens par du Vattel* L. 1. Ch. 13. §. 176. In vim tamen exemplorum, non indicis haecce commemorauit, quum plura fuerint. Ipsa enim longa consuetudo, quae omnes honoris opiniones fanciuit, et aequitati priuatae repugnat, et publicae saluti. Aequitati enim, quia iniquum est, ex alterius facto obligari, dum proprium non accesserit; publicae vero saluti, quia, quod iuris condunt priuati, vt legibus publica auctoritate firmatis adponant, et inuaidum est, et pessimi exempli.

(**) Emicat inter ceteros LIMNAEVS, cuius vt sententiam medio digito ostendamus nos oportet. Non, quasi tanta sit viri auctoritas, vt, si non infirmetur, periculum exinde nobis metuendum sit: Sed, vt maiorum scriptorum errores

Sed mihi princeps videtur maxime de alieno disponere, quum de publica salute disponat. Siue enim perduelli ignoscat, siue maiestatis reo; in utroque totius populi iura in delinquentem remittit.

§. 13. Si quantitatum incognitarum mutua relatio determinari possit; si non ex momentis penderent, quibus in abstracta meditatione nulla lex potest constitui: Omni dubio maior illorum sententia foret, qui crimen laesae maiestatis vnicum esse contendunt, cui non conueniat principum clementia. Nulla enim exceptio *maximo* sceleri iam commisso praefenda est; nullum quoque facinus *aequali* facinori derogare potest; nulla tandem exceptio regulae anteponatur, si non plus est in exceptione, quam in regula.

§. 14.

detegam in minori; viuentiumque nominibus in illo partem, cuius merita iam obliuione obruta sunt. Scripsit in Iure publ. lib. iv. c. 8. n. 2. 4. "Si quae vero alia superius sunt delicta, quae non natura, non lege diuina, sed humana et ciuili tantum poenam merentur, et praecipue talia sunt, quae contra solum principis ius, et personam eius commissa sunt, in illis remissionem principi concedimus merito." Quid, quaeso, emolumenti diuini honor percipiat, a tali viro defensus? Quis sibi perfectissimas Iudaeorum leges repraesentet, qui de nexu inter principem et populum statuisse dubitet? Statuit Deus T. O. M. et poena capitali legem fanciuit: Deuter. 17, 11. 12. Turpius adhuc est, quod iuris publici scriptor, naturae leges ignorauit, quatenus societatem et publica negotia concernunt. Hunc tamen allegauit LAVTERBACHIVS, in allegationibus prorsus inimitabilis. Quum enim in Dissert. citata §. 10. Nr. 3. probare instituerat, blasphemiae crimen totis regionibus exitiale futurum: Qua nititur auctoritate, conice: S. S. Scripturae forsan? Minime. Nouellam 77. adicitauit; et vt nemo in posterum de illo dubitet, Recessu Imperii de Anno 1495. ita statutum fuisse, insuper adfirmat.

§. 14. Tantum de laesione, vt ad ea peruenire festinem, quae caput meae Dissertationis constituunt. Ad eas scilicet rationes, quae principem determinare debent, vt delinquenti gratiam faciat. Quum autem non deprehendo, qui me praecesserit, solusque iam ad aua delatus non nisi in propriis viribus confidere possim: *Indicasse* mihi sufficiat, quae sint inuestiganda, *leuiusque pertractasse* inuestigata; ne plura conatus, omnia perdam Icarus.

VERVM GRATIAE POENAEQVE
CRINOMENON.

§. 1. Iam indignationem in me concitasse video, quod licet dimidium viae in conscribenda hac Dissertatione confecerim, ne vnicam legem hucusque allegauerim. Allegabo ergo. 45. §. 1. D. de *re Iudic.* l. 27, 31. pr. D. de *Poenis*, l. 1. §. vlt. D. de *Quaestio- nibus*, l. 1. C. *Sententiam rescindi non posse*, vt omnibus pateat, ex *vniverso Corpore iuris* nihil a me posse expectari, quum et ipsa Romanorum Iurisprudencia totum discrimen ignorauerit, nec quidquam gratiae tribuerit. Quae, quum *Leyserus* in meditat. DCLIII. dilucide explicauerit, ex illo repetuisse, mihi sufficiant.

§. 2. Rationes non desunt, ex quibus Romani iuris mens possit enucleari. Quum enim, qui compilarunt, *stoa* haud parum fauerent; a *stoicis* autem venia, vt iniqua reiiciebatur: (*) Quis non hanc quoque opinionem in leges eorum migrasse existimaret? Non aliter *Seneca* in illo, quem de clementia librum conscripsit, non aliter (polypragmon) ille Cicero diiudicat, cuius sparsim reperiuntur opiniones.

§. 3. Sed inter recentiores illorum opinio paullatim repudiata est, vt fabulae fabula succedat. Quamquam enim de utilitate gratiae non amplius dubitatum sit: reatum tamen illius discrimen non posse exprimi, contendunt. Celeberrimi viri *de Montesquieu* iam supra librum allegauimus; cui addere nunc liceat alios maiorum gentium philosophos, *Hugonem Grotium*, et *Vattelium*, primum

(*) Quorum sententias in illo sententiarum farragine collegit Hugo Grotius in I. B. et P. L. II. c. XX, §. 21-24.

num propter §. 24. C. XX L. II. de Iure belli et pacis; alterum vero propter §. 173. Cap. XIII. L. I. du Droit des gens.

§. 4. Non tamen omni excusatione carent; cum sit certissimum, quod, quae gratiam suadere possint, ac debeant, a solis circumstantiis determinentur. Quum enim ab his profiscantur veniae leges, *lex ipsa* non potest constitui; quum *illae* non praebent sui cognitionem. Sed, licet incognita sit futurarum vera quantitas, a qua sola dependet illarum obligatio; Existunt tamen in vnoquoque crimine, quae pro venia impetranda intercedant.

§. 5. Haec duplici modo adparent. Primo sane loco nullum plane crimen excogitari potest, quod non ex motiuo non turpi profluat, quamquam ad peruersum effectum impulerit. Omnes enim delinquentes desiderio laborant suam perfectionem promouendi, etsi illicita actione motiua manifestentur. Si ergo delicta poenarum irrogationem deposcunt: Non minus error et ignorantia et imbecillitas longe aliam dispositionem a principe alligant.

§. 6. Haec quidem ad illos, qui in actionibus ad mentem agentis respiciunt. Contrariis contrariam adiiciamus. Si ex quaque ciuium felicitate, populi felicitas incrementa capiat, si minus priuatorum libertas publicam salutem suffulciat; si denique et vnus ciuis interitus, reipublicae detrimentum inferat, et quidem *irreparabile*: Sic quoque non deerunt in vnoquoque casu, quae strictae iustitiae *motiua* opponantur.

§. 7. Haec vero, si non aliis nituntur, non sola punitionem delinquentis inhibere patet. Quum vero plures pluribus addis, ad tantum pondus facile perueniant; vt, si in trutina *publicae salutis* aequiparentur, plus saepius in gratia reperies, quam in iustitia. Sed hoc non nostrum, sed illorum munus est, quibus iam publica salus committitur, quibus vnice contingit ea ponderare, quorum vera quantitas *vnice* innotuit.

§. 8. Casus proponant et decident, quos ritum coluisse inuat. Mihi non sufficit, oleum et operam *cum aliis* perdidisse. *Fontes* potius indicem, ex quibus emanare possint, quae gratiam suadeant. Poenae insuper effectum, ex effectu ipso determinaturus,

turus, *taie fastigium emetiar*, quod veniae rationes superare debent, si vocentur decisivae. Sic tandem incurius, an plura patiatur materiae difficultas, ex illa consolatione delectabor, quod omnium primus eo vsque progressus sim.

§. 9. Quemadmodum in hominibus vnus vires alterius fortitudinem plus vno modo superare possunt; dum aut maiori contentione sui ipsius, aut alterius debilitatione, victor vnus euadit: Sic quoque in contrariis rationibus, tam *solidiori defensione*, quam *solidiori impugnatione* duplex victoria obtinebitur. Impar quidem modus est, par autem effectus. Cuius ergo propositum est, vt veniae vtilitatem ab infensis iniuriis vindicet; Eidem quoque poenarum coarctasse finem profit.

§. 10. Quis itaque finis est poenarum? Triplicem esse ad vnum omnes adfirmant: *Vt*, scilicet, *qui peccauit, emendetur*; *alii* postea exemplo *deterreantur* a simili facinore; *publicae* tandem *securitati* in posterum prospiciatur. Sed paullulum errarunt, quod facile apparebit, si species haec singulatim pertractabimus. A *secundo* nunc incipimus, quia iam ex ceteris constat est.

§. 11. Mens hominis causa est suae actionis; actio autem effectus est mentis. Vtram autem corrigant exempla? Actiones iam in vltimo fine coercentur; quippe quae ad imitationem turbatoris moliantur, publicam laedunt procul dubio securitatem. At, si ad mentem respicis aut mores subditorum; non alios emendent, quae ipsum delinquentem non reddunt meliorem; quam ipse *poenae dolor* maiorem imprimat diuturnioremque memoriam, quam *sola* in aliis huius *repraesentatio*.

§. 12. Cum ergo haec vltima pars ad primum finem remigrarit, hunc ipsum inuadamus. Si per poenam, ais, delinquentem emendari, mentemne intelligas? rogo iterum, an externas modo actiones? Actionum directio ad publicam securitatem refertur; superest ergo, vt probemus, *nihil esse in poena, quod mentem corrigere possit*. Quicumque ad frugem animum redire proposuit, aut *poenae metu* compellitur, aut *male se fecisse* sentit. Si prius nulla stabilitur vera emendatio; sed publica modo securitas seruata est. Si vero posterius, non poenae tribuatur, quod rationi

con-

conuenit, vti non ex malo animo, poenae necessitas deducenda est.

§. 13. Sed clarius oportet nos explicare sententiam. In-
quisitio rei, eiusque defensio, in *necessariam* facti meditationem
illum abripiant. Factum ergo, aut *illicitum* sibi repraesentat, *ius-*
stamque poenam imminentem; aut *ius* quoddam habuisse autu-
mat, poenamque vt *iniustam* abhorret; quibus propter peruersam
plebis opinionem tertium genus addas, quod scilicet factum in ge-
nere quidem improbet, *sui autem ipsius respectu* necessitate quadam
aut diro fato adactum fuisse credat, vt ea committat. Plures enim
species nec existunt, nec propter exhaustam specierum combina-
tionem existere possunt. (*)

§. 14. *Primo* sane capite, poena nec causa est emendationis,
nec quidem causam praebuit, quod facinus commississe, iam ipse fa-
teatur. *Secundo* autem casu, non animi, sed actionum emendatio
ad normam publicae utilitatis omni modo expectanda est. *Ten-*
tio tandem, nulla nec in melius mutatio, nec in deterius confici po-
test, quum nullam reus habeat seu iusti, seu iniusti rectam co-
gnitionem.

§. 15. Est ergo *vnus poenae finis, publica securitas*; (**)
alter, non plures. Securitas autem maxima est pars publicae felici-
tatis. Cum ergo difficillimum sit, quae diuersis modis differunt,
inter sese comparare; facilius euadit, si, quae discrepant, ad eius
amissum diiudicantur, in quod omnes conuenire debent: *Expu-*
blica scilicet felicitate. Quum vero ad eundem finem dissimili-
ma

(*) Si non locus est arbitrii, vbi vis illata, metus incussus est:
Quomodo ex timore, seu poenae dolore producat e-
mendatio; quum omnis vis, est iustissima moralitati re-
pugnat. Mihi videntur opposita.

(**) Haec forsitan opinionem elicuerunt, quasi legum sanctio
solas hominum actiones respicere debeat. Mentem ani-
mumq; negligere non fas est, quatenus ex hoc declarentur
illae. Non alia enim ratione inter homicidium culposum
et dolosum distinguitur. Sed ne mentem corrigant leges
aut in illam inquirant, vbi non cum actionibus externis
coniuncta est.

ma tendant, tam venia quam poena: *principis est munus, vtra securius obtineatur, diiudicandi.*

§. 16. Quae autem *verisimilitudinis* ab vtraque parte *mensura* est? *Ex una* ponderari non potest, quum a circumstantiis pendean, quae veniam suadeant. *Ex altera* vero, quantus scilicet in vnoquoque casu poenae sit effectus, optime determinabimus. Sic per indirecta ratiocinia inuestigentur, quae directa lege constitui non possunt. Sic emetiamur illud fastigium, quod altiori culmine veniae leges exsuperent.

§. 17. *Impunitas*, sine intermissione data, quae laxiori gratia nititur, *maximam* parit verisimilitudinem, quod publica securitas per noua crimina violabitur. Iustitia autem numquam non administrata, vbi nullus veniae locus est, non nisi *nudam possibilitatem* eiusdem praebet violationis; quum, quae ex poena imminente motiua oriuntur, ceteris omnibus longe maiora sint. (*) Qualis ergo comparatio est inter poenae exempla veniaeque, per *ipsum* exemplorum *numerum* in vnoquoque criminis genere instituenda: Talis euadit inter summam verisimilitudinem nudamque possibilitatem, qui pro poena irroganda militet, *gradus medius.*

§. 18. Tantum de motiuis poenam suadentibus. Nunc ad fontes eorum, quae gratiam suadere possunt. Haec aut in *ipso delinquente* sita sunt motiua, aut ex *emolumento reipublicae* comparando proficiscuntur. Verisimilitudo autem, quod illa motiua in effectum sint transitura in vtroque casu ex delinquente hau-

(*) Plus enim esse debet in poena, quam in delicto, aut, vt cum CROTIO loquar, plus sit in malo passionis, quam in malo actionis. Si enim in totum aequalia sunt, ex poena motiuum ad delictum non superabit. Vera autem quantitas ex genio populi eiusque procliuitate ad hoc vel illud crimen determinanda est; Ne tamen ad facitiam producat exasperatio. Fur iuste punitur, qui diuina lege dupli sit reus; quum autem gula laqueo frangitur - - - - - cetera quis nescit?

te haurienda sunt; Non tamen semper ex eius integritate aut emendatione futura, quamquam non negem, quod optime in illis collocatur. Saepius enim ingeniosissimus princeps pessimum quoque hominem eo adigere potest, vt *et inuitus* reipublicae salutem sua ope promoueat; sed rarius.

§. 19. Redeamus ergo ad fontes motiuorum. Quae in ipso delinquente sita sunt, aut ex *dispositione animi* eius oriuntur, et quidquid ex illa in posterum expectari potest, respiciunt; aut in *externis eius praerogatiuis* nituntur. Hoc vltimo casu non nisi *secundaria* sunt, quia non nisi occasionem praebent, quod, quae ex publico commodo hausta sunt, in effectum deduci possunt.

§. 20. Non ex mera speculatione ortum est hocce discrimen; quamquam alii sint existimaturi, quod nihil interfit, quo vigore causae impulerint, dummodo eundem producant effectum. Longe enim differentes sunt causae; differens longe effectus. Quoad primas, *sola actionum moralitas* veniam commeneri potest; cum omnes leges non nisi *arbitrariis* actionibus, publici commodi causa, praescribantur. Quoad secundam vero, quae ex dispositione animi desumpta est causa, *hypostaticum motuum* constituit, quum externae praerogatiuae publicae salutis inopiam praemittant.

§. 21. Quae ergo ex moralitate rei deducuntur, ad excusationem eius aliquid conferre debent. Quo modo autem? An ex capite ignorantiae seu erroris? Nullo modo; haec enim ad exceptiones pertinent et aut mitiorem reddunt iustitiam, aut plane declinant. Ex capite *imbecillitatis verum* oritur *motuum*; quum, quod sola culpa, omni carente dolo, commissum est delictum, veniam a principe commeneri potest. (*)

§. 22.

(*) Indicat haec distinctio, quam absconae sint illae nugae Ciceronis, quas in paradoxis defendere studuit; quum omnia crimina aequalis esse vitii, quoad causam impulsivam, existimat. Quae non facile defensorem inueniet opinio, quum iam a litterarum dupondiis per exercitia scholastica confixam fuisse, recordor.

§. 22. Cur hypostaticum motiuum in gratia constituit? Non, quasi ad publicam salutem hoc casu non respiciamus: Haec enim omnium legum lex est suprema; sed quia, omisso reipublicae respectu vniuersaliori, *proximior causa*, non in praesenti reipublicae inopia, sed *in bona fide delinquentis* supponitur; cui princeps remittit; vt, quum sese offerat occasio, id, quod a reipublica clementius accepit, proprio motu retribuat.

§. 23. Cur autem haec imbecillitas non exceptionem iustitiae parit? quia malus effectus cum animo male agendi in imbecillitate quoque coniunctus est; mereri poenam ergo potest infelix; mereri gratiam improbus. Sic, quo non iudici excurrere licet, principi concessum est. Puniat delinquentem, si non maiora ex eius conseruatione sperari possunt commoda, quam ex delicto. Aggratiat autem, si illius actiones futurae tantum promittant, vt macula facinoris, splendidiori facinore deleri possit.

§. 24. Ex ipso enim vitio praeclara saepius oriuntur. Prudentior ex commisso errato; sapientior ex propria vitiorum cognitione; melior ex firmiori conatu; animosior tandem ex memoria beneficii accepti, vir suam, aliorumque multorum hominum fortunam, extollat, et actiones dirigat, cui fides habita est; experientia non negata. (*)

D 2. ut inno. v. offiq. §. 25.

(*) Constat inter omnes, quod nostro iure diuini Numinis antistibus facilius venia in honorem ordinis concedatur. Haec autem conniuentia omni ratione destituta est. Nemo maiorem moralitatem per crimen violat, nisi studiis imbutus; nemo ex his, nisi Theologus. In illis ergo delictis, vbi dolus commissus est, poenam non mitigarem, sed exasperarem. Vbi vero nuda imbecillitate delictum quis commisit, non modo priuilegia redderem, sed augerem quoque, longe aliis tamen rationibus commotus. 1) Quia, qui pluribus officiis satisfacere debet, tanto facilius errabit. 2) Quia spes impunitatis, non in vniuersam gentem, sed in paruam numerum redundabit, in quo ipso, ne quidem, propter religionem, receptaculum facile inueniet. 3) Quia, cui fidem habet coetus

§. 25. Mirandum sane est, quod, in qua minime expectari poterat, luculentissimum exemplum romana historia praebeat. De Q. Fabio Maximo loquor, quem L. Papirius Cursor sibi adiunxerat magistrum equitum, dictator. Quum ille, sprete dictatoris lege, quamvis secundo successu cum hostibus pugnasset, dictatorque ad exercitum reuersus Manliana minitaretur imperia, magister equitum Romam profugit, fidem obtulans Quiritum. Insequutus est dictator, vt laesam imperii maiestatem, laesam militum disciplinam in illo vlcisceretur, quam salua poterat amittere respublica.

§. 26. At, quum a contumacia ad preces recurreret Fabius; quum et illius pater, veniam pro filio supplex orabat, totusque populus non ab officio amplius, sed a clementia dictatoris expectabat; vt Fabius a poena bene merita liberaretur. Tunc a vindicta ad clementiam dictator inclinatus, optimae spei iuuenem seruauit; quum iam firmata disciplina restabilitumque imperium non ex morte eius, nec interitu, sed ex conseruatione potius maiora incrementa sperare poterat.

§. 27. Nunc ex altero genere exemplum adiiciam. Recentiori teneo memoria, quod principum sapientissimus virum, multiplici morte dignissimum ab ultimo supplicio liberauerit; sed eo pacto, vt omni infamiae macula adfectus, perpetuoque carcere inclusus, iuuenes in arte bellica erudiret, in qua ipse praestantissimam certe scientiam sibi comparauerat. (*)

§. 28. Haec mihi in conspectu doctrinae generaliiori sufficere videntur. Antequam vero ad finem perueniam, nonnulla ex prioribus declarare iuuabit. (I.) Si ergo crimen delinquentis nuda culpa commissum motuum hypostatium ad gratiam ita constituit, vt hocce motuum ex praesenti reipublicae statu conditionem

hominum, quum vitia perfringere debet ex officio, plus sapienter ex propria, quam ficta experientia finem attingere valebit.

(*) Haec si ponderas non a crudelitate profectum fuisse Patkulii supplicium autumabis. Plura de hoc in Nordbergii Historia Caroli XII. Suecorum regis.

ditionem nullam praesupponat: Sufficitne delinquentem in praesenti modo delicto nullum commisisse dolum, an et in ceteris actionibus eadem requiritur verisimilitudo?

§. 29. Non sufficit profecto vnus delicti culpa; quin et nuda bonae fidei praesumptio in ceteris actionibus non sufficit. Quamuis enim Iureconsultorum sit regula: *Quod nemo malus praesumatur*: princeps tamen illa adstringi non potest; quia male suo populo consuleret, qui praesumptionibus salutem eius temere sacrificaret. Maior ergo verisimilitudo ex *omni vitae cursu*, ex moribus, ex ipsa indole ingenii pro impetranda gratia debet intercedere.

§. 30. II.) Quamuis iam in antecedentibus indicauerim, quod praerogatiuae hominum externae motuum *hypostaticum* non constituant. Facile tamen alii obiciant, quod earum nonnullae, quum a conatu publicam salutem promouendi trahant originem; fidem quoque non temerandam, de bona fide delinquentis interponere possint, ac, licet alieno nomine, proprio re vera merito, gratiam a principe eliciant.

§. 31. Haec refutare necessarium duxi. Non autem de *opibus*, nec de *clarissima rei profapia* verba componam. Hae enim tantum indigna sunt gratiae obiecta, quantum solae quasi sunt per leges nostras priuilegiatae. Ad illos autem accedam, qui *personalem dignitatem* venia tueri conati sunt, quum pro praemio reputent, quod de republica bene meriti non immerito expectent.

§. 32. Sed probet, quicumque hoc statuit, quod non in *propriis emolumentis*, non in *expectatione dignitatum* aut *diuitiarum* finem optimi studii collocauerit, qui publicae saluti voto sese quodam dicauit. Id, quod ex *ambiguo conatu* non facile demonstrari potest. Si vero ex propriae felicitatis desiderio vtilior cuius euasit: Ex ipsa quoque felicitate promota satis remuneratum fuisse *eousque* autumem, *quousque* non in legibus nostris praemia meritis certissima constituantur.

CLAVS V L A.

§. 1. Haec omnia *perfectam* praesupponere legislationem adparet. Quum vero leges nostrae non tali gaudent emolumento;

mento; manifestum est, quod et exceptiones paruum modo perfectionem redolere possint. Nostri principibus ad mitigandam regulam quodammodo inseruiunt. Inseruiant et in posterum; quam omnis exceptio ad perficiendam legem vtiliter adhibeatur.

§. 2. Nunc desinam differere; longius forsan differuisse timens; certius adhuc, cum exigua vtilitate. Non illi enim facile legent, quibus vnice inseruire potest, et lecta nihilo tamen secius non placebunt. Interim veritati studuisse iuuet; licet non in totum reperta sit. Sic, quam non ingenium aut studia laudem adipisci valebunt, mens recta adipiscatur. Ego nunc opto, vt, quae principio certissime gaudent, nec sine careant optato.

COROLLARIA.

Leges Mosaicæ matrimoniales Leuit. 18 recensitæ, pleræque sunt positivæ, nec inuoluunt hodiè obligationem vniuersalem,

Christus non est nouus legislator,

Ciuitatibus Imperii liberis et immediatis votum decisuum competit, pace Guelphica non demum concessum, sed potius restauratum.

Germanis aequè ac Gallis, Anglis in Indias nauigandi et commercia maritima instituendi ius competit,

Valet transactio de relictis in testamento, tabulis nondum inspectis,

Non absurdum est, transactiones ad dissoluendum matrimonium tendentes, validas pronuntiare.

Omissa funiculi umbilicalis deligatio non est necessaria mortis subsequente causa.

Rectè vulnera in lethalia, et non lethalia, et illa in lethalia per se et per accidentia diuiduntur.

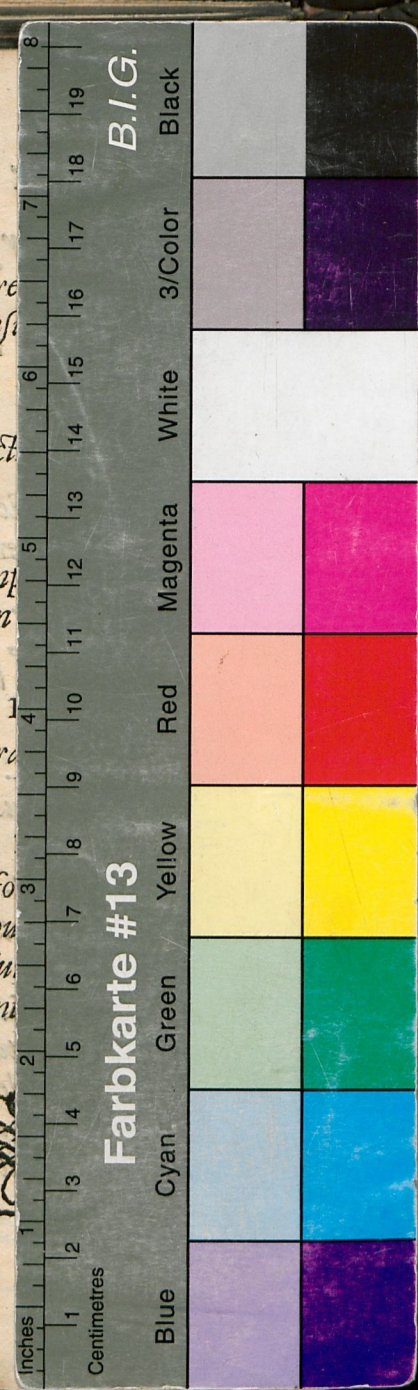
Non datur Monarchia absolute illimitata,

CORRIGENDA.

P. 1. l. 19. ambeant l. ambiant. p. 2. l. 2. scribam l. conscribam. l. 11. his add. fit l. 22. explicem l. explicabo l. vlt. præsupponerur l. præsupponatur. p. 3. l. 4. insequens exceptio l. antecedens insequens exceptio l. 25. immensa l. emensa. p. 4. l. 9. quorum l. quarum. l. 10 qui l. quae vna. p. 5. l. 2. hanc l. illam. p. 6. l. 1. expectant add. lectores l. 8. ratiocinari l. concludi. p. 7. l. 19. adfecerint l. adfecerunt. p. 8. l. 15. perficiatur l. obtineatur. p. 9. l. 20. collisione l. collisionem ibid. conueniunt l. veniunt. p. 11. l. vlt. Iudaeorum dele. p. 12. l. 12. in tale emolumentum l. tali emolumento. p. 14. l. 5. illo l. se. l. 19. Dauides l. Dauid. p. 17. l. 17. difficillima l. difficillime. p. 18. l. 18. quol quibus. p. 19. l. 3. inde l. co. l. 15. exerbimus l. exercebimus. p. 22. l. 28. peruenient l. perueniant. p. 23. l. 21. del. ad. l. 24. emendent l. emendabunt. p. 14. l. 23. quod l. qua. ib. ex publica felicitate l. ad publicam felicitatem. l. 34. ne corrigant aut inquirant l. nec corrigunt nec inquirunt.

(x225 7030)

DISSERTATIO INAUGVRALIS
AD

IVS AGGRATIANDI

QVAM

NUMINIS DIVINI AVSPICIIS
RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DN. FRIDERICO II.

HASSIAE LANDGRAVIO RELIQVA

AVCTORITATE ET CONSENSV

ILLVSTRIS IVRECONSULTORVM ORDINIS
PRAESIDE

VIRO ILLVSTRI AMPLISSIMO ET CONSULTISSIMO

**DN. CAROLO GVILIELMO
WIPPERMANN**

PHIL. ET I. V. DOCT. IVRIVMQVE PROF. PVBL. ORD. PRIM.
PATRONO SVO AETERNE DEVENERANDO

PRO LICENTIA

SVMOS IN VTROQVE IVRE HONORES AC PRIVILEGIA
DOCTORIS RITE CONSEQVENDI

D. IVN. MDCC LXIX IN AVDITORIO ICTORVM
ILLVSTRIS SENATVS ACADEMICI

DISQVISIONI SVBICIT AVCTOR

IOHANNES AVGVSTVS BACH

BEROLINAS.

RINTELI TYPIS I. G. ENAX, A. T.

4, 11.
8. 1284. 7
925

1769, 3.